

УДК 343.98

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2023.21.37>

Леоненко А.А.

аспірант наукової лабораторії з проблем протидії злочинності

Національна академія внутрішніх справ

ORCID ID: 0009-0001-0157-1089

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ

Вступ. За сучасних умов стрімкого розвитку, впровадження в повсякденне життя та активного використання населенням планети різноманітних електронних пристроїв неминує постає питання ефективної протидії використанню вказаних засобів для вчинення кримінальних правопорушень, зокрема, завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності (ст. 259 Кримінального кодексу України) [1]. З огляду на те, що протягом останніх років, навіть попри воєнний стан, в Україні відзначається помітне зростання кількості вказаних завідомо неправдивих повідомлень, а результати їх розслідування досі залишають бажати кращого, дана проблема залишається актуальною. За даними Офісу Генерального прокурора України, у 2023 році із 1197 зареєстрованих злочинів з обвинувальним актом направлено до суду лише 62 кримінальні провадження (5,1%). За січень 2024 року вказані показники складають відповідно 139 облікованих кримінальних проваджень, з яких повідомлено про підозру лише у 7 з них (5%), а з обвинувальним актом до суду не направлено жодного кримінального провадження [3]. Тоді як за попередні роки вказані показники були вищими, хоча також свідчили про недостатню ефективну боротьбу з вказаним видом кримінальних правопорушень [4, с. 755]. Значна роль у підвищенні ефективності протидії вказаним кримінальним правопорушенням

належить активному і своєчасному використанню спеціальних знань і сучасних можливостей судових експертиз.

Результати та обговорення. Здійснення кримінального судочинства в сучасному суспільстві потребує постійного використання спеціальних знань, тобто знань у галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла, якими не володіють слідчі, прокурори, судді, адвокати на рівні, необхідному для неупередженого і об'єктивного з'ясування окремих фактів та обставин, що за законом потребують обов'язкового встановлення або мають важливе правове значення під час доказування у кримінальному провадженні [5, с. 9].

Метою застосування спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень, є сприяння збиранню, дослідженню, використанню доказової та орієнтуючої інформації для розкриття, розслідування та запобігання кримінальних правопорушень, а також розробка організаційних, тактичних, технічних методів, засобів, прийомів для роботи із криміналістично значимою інформацією, слушно зауважують Ю. М. Черноус і А. В. Лісіцький [6, с. 478].

Кримінальне процесуальне законодавство України визначає носіями спеціальних знань в кримінальному провадженні експерта і спеціаліста (ст.ст. 69, 71 КПК) [2]. Вказані особи застосовують свої фахові (спеціальні) знання в кримінальному провадженні у передбачених процесуальним законодавством формах:

спеціалісти – через консультування слідчого, участь у слідчих (розшукових) діях; експерти – під час проведення судових експертиз.

Таким чином, до основних форм використання спеціальних знань можуть бути віднесені: 1) безпосередньо використання спеціальних знань слідчим, слідчим суддею, судом, прокурором (ст. 22; 40; 46; 91; 92; 93; 94; 214; 223; 228; 236; 237; 238; 239; 240; 241; 245 КПК України); 2) участь спеціаліста при проведенні слідчих дій (ст. 56; 68; 71; 72; 79; 122; 226; 227; 237; 238; 239; 240; 241; 252; 266; 327; 354; 360; 491 КПК України); 3) призначення і проведення судових експертиз (ст. 69; 70; 79; 101; 102; 122; 242; 243; 244; 245; 327; 332; 486; 509; 518 КПК України) [7; 2].

Не вдаючись до розгляду окремих дискусійних поглядів щодо визначення поняття «спеціальні знання», хоча в основному, щодо їх природи походження, думки всіх авторів збігаються, вважаємо за правильне погодитися із думкою В. В. Бурлаки, І. В. Пиріг, Г. С. Бідняка, які достатньо широко, але разом з цим точно визначають спеціальні знання як сукупність теоретичних знань, практичних умінь і навичок у галузі науки, техніки, мистецтва чи ремесла, набутих унаслідок фахової підготовки або професійного досвіду роботи, що використовують з метою розслідування та попередження злочинів [8, с. 176; 9, с. 14–15].

Розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності має цілу низку особливостей, які слідчий має враховувати під час прийняття різних процесуальних і тактичних рішень, задля того, щоб розслідування було швидким, повним і виконало всі свої завдання. Однією з таких особливостей є необхідність активного використання спеціальних знань в різних формах: як для дослідження вилучених/отриманих під час проведення слідства об'єктів, так і для прийняття рішення щодо проведення (підготовки) певної слідчої (розшукової) дії. Зокрема, про необхідність допомоги з боку спеціалістів і експертів як обов'язкової для

проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування зазначили 67,6% опитаних нами слідчих і експертів.

Як ми раніше зазначали в своїх публікаціях, враховуючи особливості вчинення завідомо неправдивих повідомлень завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності (мотив, мета, способи вчинення та приховування), важливою умовою подальшого успішного розслідування є обов'язкова участь у проведенні першочергових слідчих (розшукових) дій (огляд місця події, допит, відповідного спеціаліста (вибухотехніка, спеціаліста з пожежної безпеки та ін.). Окрім консультативної та допомоги у пошуку, виявленні, фіксації та вилученні криміналістично значущої та доказової інформації (слідів злочину, злочинця, зразків тощо), такий спеціаліст може надати іншу допомогу. Наприклад, під час огляду місця події спеціаліст з використанням спеціальних технічних засобів може надати допомогу у виявленні прихованих камер відеоспостереження, які зафіксували певних осіб або певні події, інформацію, що можуть вказати напрям розслідування. Інший приклад: при розслідування даних злочинів часто виникає необхідність оглянути мобільний телефон, з якого робилося таке повідомлення. У цьому випадку щонайперше слідчий мусить пам'ятати про потребу з'ясувати пінкод, пароль чи графічний ключ для розблокування телефона з метою отримання доступу до інформації, що міститься в ньому. У випадках неможливості отримати таку інформацію (наприклад, особа категорично відмовляється це повідомити або власник телефона не встановлений), до огляду доцільно залучити спеціаліста у сфері комп'ютерних і високих технологій задля попередження втрати важливої доказової інформації. У зв'язку з цим нам видається важливим, як слушно з цього приводу зауважує А. В. Боднар, що результати діяльності фахівця, зокрема, у формі консультацій, варто фіксувати в процесуальних документах, інакше надана ними допомога втрачає

сенса. Аналіз ст. 71 КПК України дає підстави стверджувати, що пропозиції щодо консультацій, рекомендацій і результатів застосування науково-технічних засобів не суперечать вимогам закону. Відповідно, усні заяви слід фіксувати в протоколі, а письмові – долучати до протоколу [10, с. 52].

Однією з форм використання спеціальних знань у кримінальній процесуальній діяльності є проведення експертизи. Закон України «Про судову експертизу» (ст. 1) визначає поняття судової експертизи як дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію, про обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування чи суду [11].

Експертиза призначається у випадках, коли у процесі розкриття і розслідування злочину у слідчого виникає необхідність одержати відповіді на питання, які можна (або доцільно) вирішити лише за допомогою проведення експертного дослідження. Про необхідність допомоги з боку спеціалістів і експертів як обов'язкової для проведення слідчих (розшукових) дій (огляд, обшук) під час розслідування злочинів зазначили 67,6% опитаних нами слідчих і експертів.

Як свідчать результати проведеного анкетування слідчих і експертів, недостатність використання можливостей судових експертиз зазначають 82,9% опитаних нами респондентів. Основними причинами такого стану кримінальних проваджень опитані вважають:

- недостатню поінформованість слідчих про можливість експертизи – від 47,5% до 63,5 % слідчих, від 43,4% до 54,2% експертів (системи МВС);

- надання слідчими переваги іншим засобам збору доказів – від 22,7% до 35,0 % слідчих, від 15,0% до 18,1% експертів (системи МВС);

- велику тривалість термінів провадження експертизи – 82,5% слідчих, 6,5 % експертів.

Наразі не видається можливим навести всі види експертиз, які проводяться або

можуть бути проведеними в кримінальному провадженні. На нашу думку, на сьогодні перелік експертиз може визначатися лише існуванням певної галузі знань, наявністю її представників-спеціалістів та необхідністю використання їх професійних (спеціальних) знань для встановлення обставин вчинення злочину. Щороку, із розвитком науково-технічного прогресу, з появою нових знань, галузей знань, технологій, методик їх з'являється все більше. Важливим є наступне: спеціальні знання, якими фахівці послуговуються під час розслідування злочинів, ... обов'язково мають містити новітні технології, відповідати реаліям і вимогам часу, як правильно зазначають Х. М. Колодрас, К. Силенок [12, с. 93]. Саме за дотримання цієї важливої умови спеціальні знання можуть виконати покладені на них суб'єктами кримінального провадження, насамперед, слідчим, сподівання і завдання – допомогти у дослідженні та встановленні всіх обставин події злочину.

Основним суб'єктом організації використання спеціальних знань у кримінальному провадженні є слідчий (який діє під процесуальним керівництвом прокурора). Саме він наділений повноваженнями приймати процесуальні рішення під час досудового розслідування, також щодо залучення спеціаліста та призначення експертиз. Саме слідчий збирає та аналізує матеріали, вирішує, які саме обставини кримінального провадження потребують перевірки шляхом проведення експертизи, оцінює висновок експерта [13]. Завдання слідчого також полягає у тому, щоб вчасно виявляти нові напрями наукових досліджень, оцінювати їх можливості щодо дослідження (встановлення) певних питань та залучати їх до розслідування кримінального правопорушення у формі судових експертиз.

Повертаючись до учасників розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності слід згадати про необхідність належної взаємодії слідчого з експертом під час призначення судової экс-

пертизи. Призначення експертизи, підготовка матеріалів, збір порівняльних зразків і оцінка висновку експерта складають компетенцію слідчого. Проведення експертного дослідження, формулювання висновків і складання висновку є виключною компетенцією експерта.

Процес проведення судової експертизи під час досудового розслідування складається з трьох стадій: підготовка до призначення експертизи; проведення експертного дослідження; оцінка експертного висновку. Взаємодія слідчого з спеціалістами у процесі підготовки, призначення й оцінки судової експертизи здійснюється у таких формах: науково-методична робота спеціалістів зі слідчим; наукові консультації спеціалістів по конкретному кримінальному провадженню; залучення спеціалістів до проведення слідчих (розшукових) дій; попереднє дослідження слідів і речових доказів; проведення експертного дослідження; допомога спеціалістів в оцінці слідчим експертного висновку.

Докладний розгляд зазначених форм взаємодії доцільно проводити з урахуванням конкретних стадій провадження експертного дослідження.

У стадії підготовки до призначення судової експертизи слідчий повинен вирішити: яку інформацію необхідно одержати і які матеріальні об'єкти для цього необхідно досліджувати, які матеріали (у тому числі й для порівняльного дослідження) необхідно надати експерту для ефективного і якісного дослідження, як грамотно сформулювати питання на вирішення експерта. На цій стадії слідчий може звернутися до спеціаліста, щоб одержати відповідну науково-методичну допомогу. Останній може ознайомити слідчого сучасними можливостями та досягненнями традиційних видів експертиз, з новими видами експертиз, надати узагальнені відомості про практику проведення певних судових експертиз і ефективно використання їх результатів у процесі розкриття та розслідування злочинів, надати інформацію щодо

правила підготовки та оформлення матеріалів для проведення експертиз. Спеціаліст може проконсультувати слідчого щодо завдань, які вирішуються під час експертного дослідження, та питань щодо кожного виду судової експертизи.

Надання спеціалістом науково-методичної допомоги слідчому – це та форма взаємодії слідчого зі спеціалістом, яка має безперервно здійснюватися в процесі їх ділового співробітництва і поза процесом розслідування злочину, а не лише у стадії безпосередньої підготовки до призначення та проведенні судової експертизи. На недостатність використання спеціальних знань і навичок спеціалістів і експертів в розслідуванні вказали 57,1% опитаних слідчих і експертів.

Наступною формою взаємодії слідчого зі спеціалістами у стадії підготовки до призначення і проведення судової експертизи є наукове консультування за конкретним кримінальним провадженням. В слідчій практиці часто виникає необхідність в одержанні не лише загальних відомостей про можливість судових експертиз, але і у консультаціях спеціалістів за матеріалами конкретного кримінального провадження. Наприклад, спеціаліст, який брав участь у огляді місця події, проаналізувавши інформаційно-доказовий потенціал виявлених і вилучених об'єктів і речових доказів, може проконсультувати слідчого про доцільність, часові витрати і якісний склад інформації, яку можна одержати в результаті проведення їх експертних досліджень.

Безпосереднє проведення експертного дослідження – це компетенція експерта. Ми поділяємо точку зору М.М. Михеєнка, В.Т. Нора, В.П. Шибіко, що саме експерт визначає, яку методику дослідження представлених на експертизу матеріалів використовувати і якими технічними й іншими засобами йому користуватися [14, с. 234-237]. Проте, важливою і корисною формою взаємодії слідчого з експертами, спрямованою на підвищення якісного рівня розслідування,

є присутність слідчого під час проведення експертного дослідження.

Серед типових судових експертиз, які призначаються під час розслідування завідомо неправдивих повідомлень, слід назвати, перш за все, криміналістичну експертизу матеріалів та засобів звукозапису (фоноскопична експертиза), вибухотехнічну та експертизу матеріалів, речовин та виробів в разі, якщо йдеться про повідомлення щодо підготовки підпалу.

В разі виявлення слідів людини (сліди руке, взуття та ін.), наявності речових доказів або отримання такого повідомлення в письмовому вигляді (поштовий лист, електронною поштою, повідомлення в месенджері та ін.) необхідне призначення усіх можливих судових експертиз з виключним переліком питань для вирішення експертів. У тому місці, де знаходився злочинець в момент передачі завідомо неправдивого повідомлення, в разі встановлення такого, можуть залишитись і бути виявлені сліди взуття, сліди рук, мікрочастинки та мікрОВОЛОКНА з його одягу, запах та ін. Наприклад, авторознавчої, почеркознавчої, біологічної, молекулярно-генетичної, комп'ютерно-технічної експертизи тощо.

Як правильно зазначає у своїй роботі В. М. Лога, доказування при розслідуванні завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності носить виключно ситуаційний характер. В залежності від змісту повідомлення та характеристики (обстановки) цих місць, визначається вибір слідчих (розшукових) дій та найбільш доцільна послідовність їх проведення для швидкого і повного виявлення та вилучення доказової та/або криміналістично-значущої інформації [15]. Це стосується й застосування спеціальних знань, а також вибір виду судової експертизи та винесення питань на її вирішення.

При розслідуванні завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян у матеріалах кримінального провадження повинні бути достатні докази того,

що особа, яка передала повідомлення, була переконана, що це повідомлення є саме хибним. Якщо зміст повідомлення однозначний і не може мати іншого тлумачення, достатньо його дослідження під час слідчих (розшукових) дій, наприклад, огляд носія такого повідомлення, дослідження його змісту, допити потерпілого, свідків, підозрюваного та ін. В іншій ситуації має бути призначена експертиза для отримання відповіді на питання, до яких висновків могла або мала дійти особа, яка отримала вказане повідомлення.

Якщо контакт був аудіальним, особа (особи) можуть запам'ятати особливості голосу та мовлення. Звідси, існує можливість отримати інформацію про вказані ознаки, які запам'яталися: особливості голосу або мови.

Беручи до уваги, що важливе значення передусім має встановлення особи, яка передала завідомо неправдиве повідомлення, необхідно призначення фоноскопичної експертизи, одним із завдань якої є ототожнення особи за фізичними параметрами голосу, а також встановлення особливостей її мови.

На вирішення експерту виносяться, зокрема, наступні питання:

- 1) одній чи декільком особам належить запис на представленій для дослідження фонограмі (усна мова та голос);
- 2) які стать, вік та інші фізичні дані особи, усна мова якої зафіксована на фонограмі;
- 3) які соціальні характеристики особи (освіта, професія, географічні райони формування усної мови, можливі місця проживання, дефекти мови, рівень культури і т. д.), усна мова якої записана на поданій фонограмі;
- 4) повідомлення, яке зафіксоване на фонограмі, є вивченим напам'ять чи прочитаним;
- 5) який дослівний зміст тексту, записаного на поданій фонограмі (у випадку нерозбірливого запису);
- 6) чи зафіксовано на поданій фонограмі телефонний номер, з якого телефонував анонім; з яких цифр він складається і яку має категорію (міський, міжміський зв'язок, телефон-автомат, приватний чи службовий телефон тощо) [16, с. 160-161].

Докладно організаційні положення із при-

значення фоноскопичної та молекулярно-генетичної експертиз, підготовки зразків для порівняльного дослідження, участі спеціалістів при проведенні огляду місця події при розслідуванні досліджуваної категорії злочинів наведено у методичних рекомендаціях «Особливості призначення та проведення експертиз звуко- та відеозапису, молекулярно-генетичних експертиз зі встановлення особи, яка передала завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності» [17].

При виявленні інших матеріальних слідів можуть призначатися інші дослідження, зокрема, дактилоскопічна експертиза (за слідами рук на мобільних або інших пристроях, які застосовувалися для/при вчиненні злочину), трасологічна (за слідами ніг людини, транспортних засобів та іншими слідами такого характеру). Зокрема, може бути призначена комп'ютерно-технічна експертиза, яка належить до виду інженерно-технічних експертиз і об'єктом дослідження якої є комп'ютерна техніка та (або) комп'ютерні носії інформації. Дана експертиза проводиться з метою: визначення статусу об'єкта як комп'ютерного засобу, виявлення і вивчення його ролі в розслідуваному злочині, а також отримання доступу до інформації на електронних носіях з подальшим всебічним її дослідженням.

В разі встановлення місця, де знаходився злочинець в момент передачі завідомо неправдивого повідомлення, можуть залишитись і бути виявлені сліди взуття, сліди рук, мікрочастинки та мікрОВОлокна з його одягу, запах та ін. Вказане може бути підставою для призначення судово-біологічної, молекулярно-генетичної та експертизи матеріалів і речовин. Завданням експертизи матеріалів і речовин, зокрема, є: виявлення на предметах обстановки місця події (предметах-носіях) мікрочастинок або мікрослідів певних матеріалів і речовин (частинок фарби, слідів паливно-мастильних матеріалів, слідів металізації, мікрОВОлокон, частинок наркотичних засобів тощо).

Якщо повідомлення передається з використанням матеріальних носіїв, відповідна інформація, в тому числа у вигляді слідів, залишається на таких носіях. Дослідження носіїв інформації та матеріалів, за допомогою яких інформація була зафіксована на них, може бути проведено в рамках, наприклад, комп'ютерно-технічної експертизи, яка належить до виду інженерно-технічних експертиз і об'єктом дослідження якої є комп'ютерна техніка та (або) комп'ютерні носії інформації. Дана експертиза проводиться з метою: визначення статусу об'єкта як комп'ютерного засобу, виявлення і вивчення його ролі в розслідуваному злочині, а також отримання доступу до інформації на електронних носіях з подальшим всебічним її дослідженням.

Для встановлення всіх обставин вчинення завідомо неправдивого повідомлення також можуть бути призначені інші експертизи, потреба в яких може виникнути при розслідуванні та збиранні доказової бази по кримінальному провадженню: судово-психологічна, судово-психіатрична, судово-медична, комплексні експертизи тощо.

Враховуючи основні (переважно асоціальні, егоїстичні) мотиви вчинення даного злочину, які тем не менш становлять серйозну загрозу для суспільства, для значної кількості людей, а також необхідність, важливість і водночас складність доказування саме суб'єктивної сторони злочину, а також інколи значне коло причетних до вчинення злочину осіб, важливого значення для встановлення всіх обставин вчинення даного злочину має використання спеціальних знань експертів-психологів (фахівців у галузі юнацької, дитячої, медичної психології).

Вказані знання використовуються зазвичай у формі судової експертизи в разі наявності у слідчого сумнівів щодо психічного здоров'я підозрюваного. Приводами до виникнення таких сумнівів можуть, зокрема, бути: заява підозрюваного або його родичів про лікування в психіатричній лікарні, перебування на обліку у психіатра, інформація про неадек-

ватність поведінки підозрюваного, а так само встановлення такої самим слідчим під час розслідування та ін.

Експертизою може бути встановлено: чи страждала особа в період вчинення правопорушення будь-яким психічним захворюванням, чи страждає вона на сьогоднішній день будь-яким психічним захворюванням, чи може особа усвідомлювати свої дії і керувати ними, тобто чи слід її вважати осудною, чи не позбавляють відхилення психіки у особи її здатності усвідомлювати свої дії та керувати ними, та ін. В разі необхідності може бути призначено комісійну експертизу (у складі декілької експертів, з яких – не менше ніж два однієї спеціальності). В разі необхідності вирішення питань, що потребують спеціальних знань з різних галузей спеціальних знань, призначається комплексна експертиза (психолого-психіатрична) [18, с. 33-35].

Як свідчить практика, в разі вчинення завідомо неправдивого повідомлення неповнолітньою особою обов'язково призначається психологічна або комплексна психолого-психіатрична експертиза. У комплексній експертизі такого типу в компетенцію психіатра-експерта входить встановлення наявності або відсутності нервово-психічних розладів у обстежуваної особи, а психолог-експерт встановлює здатність особи із зазначеними видами патології правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, і давати про них правильні показання, а також правильно розуміти характер і значення вчинених у відношенні його дій (С. М. Лозова, 2014). В разі виникнення під час розслідування у слідчого сумнівів у психічному здоров'ї підслідної особи, нагальну увагу слід звертати на використання спеціальних психологічних і психіатричних знань як у формі консультацій обізнаної особи, так і призначення судової психологічної і комплексної психолого-психіатричної експертизи, розмежування їх компе-

тенції і правильний підбір питань експертам [19, с. 169-170].

Оцінка та використання висновку експерта – це розумовий процес, спрямований на виявлення значення цього засобу доказування для встановлення обставин розслідуваної події і прийняття слідчим наступних рішень. Слід погодитися з Б. В. Романюком, що слідчий повинен оцінювати висновок експерта з позиції наукової методології пізнання та відповідності його достовірним знанням про об'єкти дослідження [20, с. 161]. Важливо, щоб слідчий розумів сутність висновків експерта, вмів аналізувати хід експертного дослідження, тому що неправильна оцінка доказового значення висновку експерта може привести до негативних наслідків, зокрема, до тактичних і процесуальних помилок, а надалі – до неправильних висновків і прийнятих тактичних і процесуальних рішень, що обов'язково негативно позначиться на результатах розслідування і судовій перспективі кримінального провадження.

Висновки. Активне використання спеціальних знань та сучасних можливостей судових експертиз при розслідуванні завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності дозволяє вирішувати різноманітні питання, сприяючи вирішенню завдань розслідування. Належна взаємодія слідчого зі спеціалістами та судовими експертами на кожному з етапів проведення експертного дослідження, починаючи від прийняття рішення про необхідність проведення експертизи та до оцінки висновку експерта, дозволяє одержати якісну, професійну, засновану на спеціальних знаннях експерта, інформацію щодо події, механізму скоєння злочину, особу, яка вчинила злочин, та процесуально закріпити отримані дані, забезпечивши в подальшому їх використання в доказуванні у кримінальному провадженні.

Анотація

У статті розглянуто питання, присвячені особливостям застосування спеціальних знань і сучасних можливостей судових експертиз при розслідуванні завідомо неправдивих повідо-

млень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Проаналізовано кримінальну статистику та стан із розслідуванням вказаних злочинів. Відзначено зростання кількості завідомо неправдивих повідомлень та недостатньо ефективну протидію правоохоронних органів вказаним кримінальним правопорушенням. Метою роботи було дослідження сучасних можливостей використання спеціальних знань при розслідуванні завідомо неправдивих повідомлень. В роботі здійснено дослідження сучасних напрямів використання спеціальних знань і можливостей судових експертиз в розслідуванні. Визначено, що значна роль у підвищенні ефективності протидії вказаним кримінальним правопорушенням належить активному використанню спеціальних знань і сучасних можливостей судових експертиз. Обґрунтовано необхідність належної взаємодії слідчого зі спеціалістами та судовими експертами на кожному з етапів проведення експертного дослідження. Розглянуто напрями використання спеціальних знань при розслідуванні завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Наведено типові судові експертизи та питання, що виносяться на їх вирішення. Практичне значення роботи полягає у тому, що дотримання наведених рекомендацій із застосування спеціальних знань і сучасних можливостей судових експертиз здатне зробити швидким і ефективним розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Ключові слова: завідомо неправдиве повідомлення, досудове розслідування, спеціальні знання, спеціаліст, експерт, експертиза.

Leonenko A.A. Modern possibilities of using special knowledge in the investigation of intentionally false reports on the security threat to citizens, destruction or damage to property

The article deals with the issues related to the peculiarities of application of special knowledge and modern capabilities of forensic examinations in the investigation of intentionally false reports on the security threat to citizens, destruction or damage to property. The author analyses criminal statistics and the state of investigation of these crimes. The author notes an increase in the number of intentionally false reports and insufficiently effective counteraction of law enforcement agencies to these criminal offences. The purpose of the study was to investigate the current possibilities of using special knowledge in the investigation of intentionally false reports. The article examines the current trends in the use of special knowledge and the possibilities of forensic expertise in the investigation. A significant role in improving the effectiveness of combating these criminal offences is determined to belong to the active use of special knowledge and modern forensic capabilities. The necessity of proper interaction of the investigator with specialists and forensic experts at each stage of expert research is substantiated.

The author examines the areas for usage of special knowledge in the investigation of intentionally false reports on the security threat to citizens, destruction or damage to property. Typical forensic examinations and issues to be resolved in them are presented. The practical significance of the work is that compliance with the above recommendations on the use of special knowledge and modern forensic capabilities can make the investigation of intentionally false reports on the security threat to citizens, destruction or damage to property objects quick and efficient.

Key words: intentionally false report, pre-trial investigation, special knowledge, specialist, expert, examination.

Список використаної літератури:

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / М. І. Хавронюк, О. О. Дудоров та ін. 11-те вид. перероб. та допов. Київ, 2019. 1384 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України з постатейними матеріалами практики Європейського суду з прав людини / Ю. Г. Севрук, А. В. Столітній, О. В. Сапін О.В. 2-ге вид. перероб. і допов. Київ, 2019. 952 с.
3. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/prozareystrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultativih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>. (дата звернення 10.12.2023).

4. Леоненко А. А. Особливості проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 754-763. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-10/183>
5. Судові експертизи в процесуальному праві України: навч. посіб. – Київ : Видавництво Ліра.-К, 2023. Вип. 3. 366 с.
6. Черноус Ю. М., Лісіцький А. В. Спеціальні знання у кримінальному провадженні: поняття, зміст, форми реалізації під час розслідування кримінальних правопорушень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №1. С. 477-480. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-1/112>. С. 478
7. Ваканич О.В. Форми використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1466/>(дата звернення 10.12.2023).
8. Бурлака В. В. Розслідування незаконного позбавлення волі або викрадення людини : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. - Київ, 2021. 266 с.
9. Пиріг І. В., Бідняк Г. С. Використання спеціальних знань на досудовому розслідуванні : навчальний посібник. Дніпро, 2019. 140 с.
10. Боднар А. В. Форми використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження майна. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 3 (104). С. 46–56.
11. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-ХІІ (зі змін. та допов.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=4038-12> (дата звернення: 01.11.2023).
12. Колодрас, Х. М., Силенок, К. (2021). Застосування спеціальних знань під час розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних речовин. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. 2 (24). С. 92-108. DOI: 10.32353/khrife.2.2021.06.
13. Chornous, Yu., & Leliuk, T. (2023). Organization of forensic examinations in criminal proceedings as a condition for the effectiveness of the investigation of criminal offences. *Law Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 13(2), 50–62. DOI: <https://doi.org/10.56215/naia-chasopis/2.2023.50>.
14. Михеєнко М.М., Нор В.Т., Шибіко В.П. Кримінальний процес України: Підручник. – К.: Либідь, 1992. 431 с.
15. Лога В. М. Розслідування завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. - К., 2012. 20 с.
16. Методика розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник / О. І. Гарасимів, О. М. Дуфенюк, О. В. Захарова та ін.; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. 2-ге вид., перероб. та допов. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 312 с.
17. Особливості призначення та проведення експертиз звуко- та відеозапису, молекулярно-генетичних експертиз зі встановлення особи, яка передала завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності : метод. рек. (Чернявський С. С., Юсупов В. В., Горбач-Кудря І.А. та ін.].- К. : Нац. акад. внутр. справ, 2015. 35 с.
18. Призначення судових експертиз під час розслідування неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності : метод. рек. (Охріменко С. С., Юсупов В. В., Приходько Ю. П. та ін. – К.: Нац. акад. внутр. справ., 2016. 42 с.
19. Судова психіатрія : навч. посіб. / С. В. Жабокрицький, А. П. Чуприков. - К. : МАУП, 2004. 176 с.
20. Романюк Б.В. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві: Монографія. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2002. 196 с.